

Interessos privats vs. beneficis públics

Mentre el nombre de mil·lionaris s'ha duplicat des de l'inici de la crisi econòmica i les seves fortunes segueixen creixent a un ritme de 2.500 milions de dòlars al dia, les elits econòmiques i les grans empreses tributen als tipus més baixos de les últimes dècades

ÀNGELS MARTÍNEZ I CASTELLS

«El segle XX va engendrar l'homo economicus, sense història ni llaços personal. Ni ha sentit mai empatia, ni li preocupa el medi ambient»

Pensem.

Un sense sostre dormint al centre de Barcelona. | Adrià Costa.

Deia l'escriptor, pensador i mestre de mestres d'Estructura Econòmica José Luis Sampedro que **hi ha dos tipus de persones que es dediquen a l'Economia: els que ho fan per fer més rics als que ja ho són, i els que s'esforcen per fer als pobres menys pobres**. I tenia raó. La correlació de forces és clarament desfavorable a aquests darrers (entre els que el mateix Sampedro s'hi comptava). Però la manca d'equitat del sistema econòmic ha conduït a què analistes d'ampli espectre i prestigi reconegut es posin d'acord a considerar que estem, de fet, davant d'un model econòmic fallit. Mentre els tenidors de la riquesa i les elits financeres aconsegueixen cada dia enormes guanys, mai hi ha hagut tantes persones al món en major situació de pobresa.

Són molts els governs de les democràcies formals els que alimenten amb els seus pressupostos, fiscalitat esbiaixada, decantament del deute, i la seva permissivitat davant l'elusió i evasió fiscal, la crisi de la desigualtat. Subvencionen grans empreses i transfereixen diner públic a les persones més poderoses, però deixen amb finançament nul o molt precari -cada vegada de manera més sagnant- els serveis imprescindibles per aturar la violència de gènere, els desnonaments, les rendes mínimes garantides per llei, el got de llet i les ajudes als menjadors escolars. **Les polítiques austericides s'afermen també, dia a dia, en l'administració dels serveis públics bàsics, predicant la seva externalització i mercantilització**. En surt perjudicada, com ja advertia Polanyi (1944), la cohesió social. Les conseqüències del seu fracàs sobrepassen l'esfera econòmica i engendren la gran transformació que Polanyi tant bé explica. Des que es va publicar el 1944, *La Gran Transformació* no ha perdut valor d'anàlisi. I ens ajuda a entendre per què l'economia de mercat que va fer fallida el 2008 s'ha aconseguit recuperar per la gran transfusió de fons públics

(vol dir, de totes i tots) desaparició de drets laborals i de conquestes de les dones i la ciutadania. **Amb la desigualtat es desintegra l'essència cívica, que es reclama del benestar, nascuda a les societats en shock que havien sobreviscut l'Europa de les dues grans guerres.** Els costos humans són enormes: precarització dels treballs i de la vida, migracions forçades per la guerra o la fam, amb escasses garanties de sobreviure. I les estafes quotidianes amb biaix de gènere, del que les dones i els seus fills en pateixen les pitjors conseqüències.

Des dels temps de la Grècia estoica sabem que l'Economia és (o hauria de ser) la ciència social que permet connectar amb les necessitats, interessos i drets de la persona. Tanmateix, l'economia "científica" que fins els nostres dies ha estat l'indiscutible paradigma desplaça la població, els grups socials, les classes, els seus conflictes i les seves necessitats del centre d'atenció de les polítiques. El segle XX va engendrar l'*homo economicus* donant-li el paper central, i el més visible. Com a nou Frankenstein dels *think tanks* neoliberals, sense història ni llaços personals, **l'homo economicus que des de la crisi del 2008 segueix actuant des de l'anonimat, utilitza el mercat per a la satisfacció de les seves necessitats**, i quan actua de votant (que no de ciutadà), prefereix -diuen- un Estat el més reduït possible per pagar menys impostos. **Ni ha sentit mai empatia, ni li preocupa el medi ambient.** Encarna la deshumanització necessària perquè el pensament únic de la teoria econòmica s'acompanyi de l'"única" política econòmica possible, ja sigui la que dictava Reagan o la de Trump. Deia amb gran encert José Luis Sampedro (2011) que, malgrat totes les disfresses, els desajustos seriosos del sistema tenen el seu origen en els seus punts d'anclatge: una religió que no es mou del segle XVI, una economia del segle XVIII i un sistema parlamentari del segle XIX.

Però la realitat és molt tossuda, i quan les persones s'arriben a convèncer que poden sobreviure (que no conviure) amb aquest sistema, la duresa quotidiana les emmalalteix i provoca problemes de salut mental que afecten, de manera especialment dolorosa, als adolescents. **La creixent desigualtat que el model estimula fa rebrotar malalties que es creien eradicades i en sorgeixen de noves que en alguns casos ni tan sols es reconeixen com a tals.** Però sempre pot sorgir una solució més perversa: i així, oblidant els autèntics determinants socials de la salut, les noves propostes consisteixen a convertir les ciències socials -incloses les ciències de la salut- en una faceta més de la robòtica i l'enginyeria financera, on la legislació -i de manera especial, alguns magistrats a les més altes cimeres- juguen també, si cal, papers arbitraris i confusos.

Per tant, sembla tasca urgent que es rescatin i custodiïn per a les ciències socials -i sobretot per a l'Economia- uns valors que posen l'equitat en primer terme, i l'ètica i el compromís social com a normes recomanables. Tampoc no és tan difícil, perquè en molts casos les normes s'acaben proposant amb caràcter internacional i són aprovades per diferents organismes i assemblees mundials quan el moviment nascut des de baix ha aconseguit commoure el món.

Un bon exemple de com cal entendre l'economia i quines polítiques hauria d'obeir ens el dona **Greta Thunberg**, una estudiant que sols tenia 15 anys quan va parlar a la COP24 de les Nacions Unides a Katowice (Polònia) el 2018. Ella és la inspiradora dels "Divendres pel Futur" que s'estenen arreu del món i demostren com, amb quina claredat, **les generacions més joves entenen que els guanys i beneficis privats poden significar, en aquest sistema econòmic de la desigualtat, pèrdues socials per a les comunitats**, i amenaçar el món. Del seu discurs del 2018 interessa ressaltar que, enfront a la miopia dels manuals, Greta Thunberg sap veure i relacionar els perills reals de la biosfera amb els luxes infèrtils dels països rics. Per a Thunberg **són els sofriments de molts (i també del planeta) els que paguen els luxes d'uns pocs.** Diu: "No podem resoldre una crisi sense tractar-la com una crisi. Hem de mantenir els combustibles fòssils a terra i hem de centrar-nos en l'equitat. I si les solucions del sistema són tan impossibles de trobar, potser hauríem de canviar el sistema. No hem vingut aquí a demanar cura als líders mundials. Ens heu ignorat en el passat i tornareu a ignorar-nos. Ens hem quedat sense excuses i ens quedem sense temps. Hem vingut aquí per fer-vos saber que el canvi està arribant, ja sigui que us agradi o no. El poder real pertany a la gent."

La pregunta a la que hauríem de donar resposta urgent seria, doncs, per Greta Thunberg i per a tota la gent que desitja un món millor, si de veritat volem seguir enganyant-nos sense pensar globalment, i **si podem seguir ignorant els beneficis públics que garanteixen futur, planeta i vida pel bé dels interessos privats d'una minoria molt, massa, miop.**

Potser per raonaments per l'estil anunciava Pedro Conceição, Director de la Oficina de l'Informe sobre Desenvolupament Humà del PNUD, que a l'informe anual que es publicarà a l'hivern, el debat sobre la desigualtat a nivell mundial hi tindrà un paper central, amb una reformulació del concepte i medició de l'IDH que sembla especialment enriquidora. Més enllà del nivell d'ingressos, com ja es venia fent en el PNUD (malgrat l'oposició inicial de països com els Estats Units que veien com baixaven en el rànquing quan es tenien també en compte l'esperança de vida i els anys d'escolarització), hi trobarem dimensions fins ara ignorades com les desigualtat de la salut, les desigualtats en l'educació (que vol dir no sols anys d'escolarització, sinó qualitat de l'ensenyament), l'accés a les tecnologies i l'exposició a la crisi. En prometre el Director de la Oficina de l'Informe sobre Desenvolupament Humà del PNUD que **s'adoptarà una visió a llarg termini entorn a la desigualtat**, més enllà de l'any 2030, s'apropa una mica més a Greta Thunberg que anava encara més enllà i ens deia: "L'any 2078 celebraré els meus 75 anys. Si tinc fills potser passaran aquest dia amb mi i potser em preguntaran per vostès. Potser em preguntaran per què no varen fer res quan quan encara s'hi era a temps per actuar. Vostès diuen que estimen els seus fills més que res, però tanmateix els estan robant el seu futur davant dels propis ulls."

El procés que fa emmalaltir l'economia es diu desigualtat (Stiglitz, 2015) i debilita o extirpa els seus llaços amb la població escombrant tot vestigi visible d'acció política entesa com acte conscient i col·lectiu a la recerca el bé comú. **Mentre el nombre de mil·lionaris s'ha duplicat des de l'inici de la crisi econòmica i les seves fortunes segueixen creixent a un ritme de 2500 milions de dòlars al dia, les elits econòmiques i les grans empreses tributen als tipus més baixos de les últimes dècades.** I el terrabastall en els drets ens deixa sense protecció. Això té un cost humà enorme, amb biaix de classe i de gènere, trenant entorn la desigualtat el fil roig del moviment obrer, el fil verd de defensa del planeta i el fil violeta de les conquestes de les dones que no s'han de deixar perdre. Dempeus, en dignitat, sense cedir, perquè cada dia de la setmana sigui, de fet, un divendres pel futur.

Notes bibliogràfiques:

- Chomsky, N. y Ramonet, I. (1999): *Cómo nos venden la moto*. Ed. Icaria
- Polanyi, Karl (1944) *The Great Transformation*, Ed. Farrar & Rinehart
- Sampedro, José Luis, (2011) en AA.VV. en *Reacciona*, Ed. Aguilar.
- Stiglitz, Joseph E., (2015) *El Precio de la Desigualdad*. Ed. de Bolsillo.
- Stiglitz, Joseph E., (2015) *La Gran Brecha. Qué hacer con las sociedades desiguales*, Ed. Taurus

Campament de barraques a la zona de Glòries Foto: Albert Alcaide.